

אסתי בר

נשים במוסיקה, נשים בספרות

"ילדים משחקים בעופרת / לירות בכבות מפלדה / החיים נראים לי אחרת / בצל הור / מה / יורים ובוכים / שורפים וצוחקים / מתי ככלל למדנו / איך קוברים אנשים חיים" — סי היימן.

מתי שירה הופכת לפיזמון, אם בכלל? ומי תי פיזמון הופך לשירה, אם בכלל?

בכל מיקרה, גם זו וגם זה, נפגשים עם מוסיקה, והופכים למושרים בפי עם שקם ב" בוקר, מרגיש כי הם שירים ומשמיע אותם בקולו — להנאתו ולהנאת שומעיו.

בעיתות מלחמה, של מדינת ישראל נניה, היינו עדים לטכסטים הירואיים, אשר הולחנו בקצב המארש וההורה, והפיתו רוח קוממיות כנפשו של קבוצות אוכלוסין, אשר זה מקרוב חזרו מן התופת, או שהיו בדרך אל התופת. החל מ: "אל ראש ההר / אל ראש ההר / הדרך מי יחסום לפדויי־שבי? / מעבר הר הן זה מכבר / רומות לנו ארץ צבי", דרך: "אדמה אדמתי / רחומה עד מותי / ...ארשתיה לי בדם / שאדם נדרם".

ובעיתות מלחמה, של ארץ־ישראל נניה, לא עוד. את מקום ההירואים — תופסת הצניניות. את מקום השירה / פיזמון — תופסת הפרפראזה: "רד אלינו אווירון / קח אותנו למרום / נילחם בשביל שרון / ונחזור בתוך ארון". או: "על כל אלה, על כל אלה /

נשים־כותבות־טכסטים מוסיקאיות אלה, נדרשות לאומץ־לב כפול. בפעם הראשונה, בשל היותן חיות, החשופה לברינות של ישראל המצוי. ופעם שנייה, בשל היותן פגיעות מן הטעם הפיסיוולוגי הפשוט. נשים אלה מבינות את הקשר שבין היותן נשים לבין מצבן הפוליטי. הן יודעות כי בממשלת ארץ־ישראל, לא יושבת אף אשה אחת. כי במדינת ישראל קיומה של האשה הוא בשוליים. משהו כמו קיומם של הילד, של החולה, של המשוגע, של העני.

ידעיה נפלאה זו — מהי? ולמה ידעיה זו היא נחלתן של נשים אלה דווקא? מה יש בצירוף הזה — היותן נשים, היותן מושכות בעט, והיותן מושכות בקשת — שמוכיל אותן אל הסירוב לחיות "בצל הוזהמה"? וכי לא די להיות אשה מדוכאת, בשביל להתיקומם? וכי לא די להיות אשה מוסיקאית מדוכאת, בשביל להתקומם? וכי לא די להיות אשה משוררת / סופרת מדוכאת, בשביל להתקומם?

כנראה שלא. כי "אשה מלמטה למעלה... / במבט מסור ועגום של עבר / של כלב נבון / ...לנשק יד הארון". — זו רחל המשוררת שלנו. ולא רק היא. כולן. כולן מתאוות למי בטון, לתשומת־ליבו, לאהבתו, ללטיפתו של אוהב־לבן. המשוררת מקוננת, והקוראות הן

אחד הצנזורים בארץ ישראל, ננית, שלמה קור, אשר במיצווחו מחרימים אמנות, מספר כי שיר הוא "מסווה". ומדינת המתקוממים של נורית גלרון נמצאת באנטארקטיקה, לפי הצנזור. וגם, "חד גדיא" של חוזה אלברשטיין מתגורר באותו המקום

שהיה "צבי" שהיה "כבש וגרי שליו" — הוא אורח אנטארקטיקה, על־פי הצנזור.

שלוש נשים משוררות — וצנזור זכר אחד! מיליון וחצי מתקוממים — ו־26 שרים זכרים בממשלה.

22 שנות כיבוש — ושנתיים של אינתיפאדה.

כיבוש — הוא כיבוש הוא כיבוש. והם אוהבים את זה. הן שונאות את זה, ואומרות את זה בשירה / בפיזמונות.

ובספרות? ובפרוזה הנכתבת בידי נשים? כאן — מי יגן על כבודן של המילים? כאן — לצערנו, נושמים אטימות ואוטיות.

המילחמה והשיפוף

עמליה כהנא־כרמון, למשל, מקווה שהזמן יעשה בשבילה את היצירה. "הפסל הסביבתי"

כל התוהו, והטיו. ה. הנפשי, והחיוור העקשני, וכיוצא באלה, הם כולם קנוניה פוליטית? או איך זה שרק נשים מוסיקאיות ניצבות היום כשורה הראשונה של החיות? מה יש בהן, ברוח המוסיקה, שמסירה את ההסוואות ומתירה את העט לומר את המילים הגלויות המתרוצצות ברוחן החופשית של נשים אלה? מה יש בהן ברוח המוסיקה שמסירה את ההסוואות ומתירה את העט לשמוע את המילים הן גלויות? מה יש בהן ברוח המוסיקה שמסירה את ההסוואות ומתירה לידו הגילוינית של הצנזור הגדול להחריש את המילים. אחד הצנזורים בארץ־ישראל, שלמה קור ננית, אשר במיצווחו מחרימים אמנות, מספר לנו כי שיר הוא "מסווה", וכי יש "להביע דיעות פוליטיות" מצד אחד, ולשיר שירים מצד שני. ואם השניים נפגשים — זה "מסווה", זה "מסלף את המציאות". "מדינת המתקוממים" של נורית גלרון, למשל, נמצאת באנטארקטיקה, על־פי הצנזור.

נשים במוסיקה: נורית גלרון, סי היימן

שלה נפגע בשל מלחמת־הקוממיות של שכ־ניה. אלה, בהתקוממותם, פגעו בשיפוף דירתה (יצירתה?). לא היה לפועלים הערבים זמן לטיים את עבודת השיפוף של דירת גבירתם, והריהי קובלת על כך כרבים. אשכרה סיפור, לא? "לא", אומרת הסופרת, "לכאורה נקודת־זינוק לארבעה לסיפור. סיפור שאפשר להמירא בו כיד הדימיון הטובה". סיפור אשר "כולל מיגוון הירחורים על אודות הימים הללו". אבל את הסיפור הזה היא לא תכתוב,

"יש מדינה של אכנים ובקבוקי תבערה / ויש תל־אביב בוערת ממערדונים ומעשייזמה / יש מדינת מתקוממים שם חובשים את הפצעים / ויש תל־אביב חוגגת, חיים אוכלים ושותים / לא, אל תספר לי על ילדה שאיבדה את עינה / זה עושה לי רע, רע, רע / לא, אל תספר לי על ילדה שאיבדה ילדותה / זה עושה לי רע, רע, רע."

והחד גדיא של חוזה אלברשטיין, שהיום הוא "נמר וזאב טורף" שהיה פעם "יונה",

נגזרת מתאחרות בפיסגת היגיון: "בן לו היה לי, ילד קטן".

שינתוק של חיילים

למה? וכי לא סיפרו לנשים המיסכנות, כי בית־הרחם שלהן נכלל בתחום הפוליטי? כי: "ילד קטן, שחור תלתלים ונבון", הוא רק שיעתוק של חיילים, וכל מה שמסכיב לרחם המשתעק הזה — סְרַנְדָה, ליריקה, אלגיה —

לכל מי אשר שלח / או שתק למול הטבח / אנא אל תסלח".

עידן הקוממיות של העם היהודי המוכה — נגמר. עכשיו, העם היהודי מכה בקוממיות של שכניו. וגם עידן השירה והפיזמון הלאומי נדרם.

את מקומם של אלה, תפסו קומץ משוררי מחאה, ולצידם נולד קול חדש. קולה של ה־אשה. קולן של הנשים, שמוכיל היום את המילה המתאחזת.